

A szellemi tulajdon és a plágium problémaköre

Óravázlat

Készült: Soltész Tünde óravázlatának alapján

A) Adatok

Iskolatípus:	középiskola	Korosztály:	15 év
Tantárgy:	osztályfőnöki / etika		
Téma:	tudatosságnövelés	Szellemtulajdon-védelmi téma:	szellemtulajdon-védelem

B) Instrukciók, információk

A tanóra típusa: új ismereteket feldolgozó óra (mely a témakörrel részletesebben és / vagy más tudományterületeken foglalkozó óra tananyagának kiindulópontjául szolgálhat). A tanóra célja, hogy a tanulók:

- ismerjék fel, tudatosítsák magukban, értsék meg a téma kapcsán érintett kérdések mibenlétét, fontosságát
- ismerjék meg a kapcsolódó fogalmakat
- tanuljanak meg különbséget tenni lopás / nem lopás, plágium / nem plágium (például parafrázis, átköltés, adaptáció stb.) között
- alakuljon ki bennük olyan attitűd, erkölcsi hozzáállás és felelősségérzet, amely segítségével megtanulják tisztelni más emberek anyagi és szellemi tulajdonát, és amely a későbbiekben, saját életük során is segít elkerülni a plágium buktatóit

A tanórán megtanítandó (megtanítható) legfontosabb fogalmak: magán-és köztulajdon, szellemi tulajdon, önálló szellemi termék, lopás, plágium, plagizálás, kalózkodás, szerzői jogok, levédés, szabadalmaztatás, szabadalom, védjegy, márkanév, licence, copyright, „Made by ...”, parafrázis, adaptáció, kompiláció, anonimitás, Bibliográfia, forrásmegjelölés.

Az óra alapvetően egy beszélgetős, gondolkodtató óra menetét követi, ahol a diákok korábbi ismereteit, tapasztalatait és gondolatait aktiváljuk elsősorban, és ehhez kapcsolódóan vezetjük végig a magántulajdon, köztulajdon, szellemi tulajdon, illetve ezek megsértésének és oltalmának gondolatmenetét. Fontos a megfelelő hangulat és befogadó légkör megteremtése, hogy a diákok aktívan osszák meg a gondolataikat és tapasztalataikat a feltett kérdésekkel kapcsolatban.

A megbeszélte fogalmakat a diákok folytatólagosan beírják a munkafüzet táblázatba.

C) Megvalósítás

Teljes időkeret: 1 x 45 perc

Idő perc	Feladat leírása	Diákok válasza	Módszer	Eszközök	Megjegyzés
	1. Ráhangolódás a témára Mi a lopás (általában)? /A lopás általános fogalmának körüljárása/ A mai órán a lopás és az ún. plágium témaköréről fogunk beszélgetni. A) Induljunk ki néhány konkrét példából! Mondok eseteket, ti pedig döntsétek el, szerintetek lopásnak minősül-e, vagy sem! Lehetőleg indokoljátok válaszotokat! - Az utcán találok egy pénzzel teli pénztárcét, amelyben a tulajdonos neve és címe is benne van. Nem adom vissza, megtartom.- Az utcán elszórva találok pénzt. Elteszem, nem keresem a tulajdonosát.- Valahol hallok egy szép dallamot, és abból kiindulva írok egy dalt.- A padtársam háziját / dolgozatát lemásolom, és úgy adom be a tanárnak, mint a sajátomat.- Olvasok egy érdekes történetet, és megírom a folytatását.- Olvasok egy jó receptet, és az alapján készítek egy finom sütit.- A boltban azt látom, hogy nincs eladó a helyiségben, valamiért kiszaladt a raktárba. Az előttem levő vásárló ezt kihasználva gyorsan, fizetés nélkül távozik. Én is ugyanezt akarom tenni- A házi dolgozathoz interneten keresek anyagot, és változtatás nélkül beleírom a dolgozatba. A talált információ forrását nem tüntetem fel. Meg tudjátok-e mondani, hogy mi alapján lehet 2 csoportba sorolni az előző eseteket, mi bennük a közös?	lopás nem lopás nem lopás lopás nem lopás nem lopás lopás lopás Az, hogy tudható volt, hogy kié az adott tárgy, ki készítette, gondolta ki előbb az információt. Ill. hogy a szerző hozzájárult-e ahhoz, hogy az ő gondolatát mások is	Az óra témájának egyértelmű meghatározása. Analógia, differenciálás, csoportosítás, indukció A személyes motivációval erősítem a tanulók érdeklődését.		A hetköznapi életből vett, általános példákkal igyekszem közelebb hozni a témát.

		felhasználhassák. A tanulók saját, személyes élményei.				
	B)Ti készítettetek-e már önálló, saját szellemi terméket? Ha igen, mit? Mit szóltatok volna, ha valaki ellopja az ötleteteket, és mindenki előtt úgy mutatja be, mint a sajátját?					
	2. A témához kapcsolódó fogalmak összegyűjtése, tisztázása A) <i>Tehat mi a lopás? Mi a lopás célja? Szabad-e lopni? Miért számít buntetendő cselekménynek? /Etikai, jogi kérdések, fogalmak/</i> A Btk. 370.§ szerint „A lopás: valamely dolognak nyereségvágyból elkövetett, jogtalan elvetele.” A lopás célja tehát: jogtalanul más tulajdonat elvenni, és azáltal - különösebb erőfeszítés nélkül, könnyen – anyagi haszonhoz, előnyhöz jutni. Ez ma is, regén is buntetendő cselekménynek minősült. Mar a Bibliában is megtalálható a Tízparancsolat egyikeként. Melyik az? Miért? A társadalomban való bekezes együttes biztosítása, szabályozása miatt. Erkölcsei, etikai kérdés, hogy tiszteljük, nem bántjuk a másik embert, tehát a tulajdonat is tiszteljük, azt sem bántjuk. Mióta magantulajdon létezik, azóta fontos kérdés a magantulajdon védelme is. Hogyan lehet azt védeni? Azért sem szabad lopni, mert akár veszélyt is okozhat: a társadalomra káros, veszélyt jelentő ötletek, termékek is kikerülhetnek a tulajdonos ellenőrzése alól általános felhasználásra (pl. atom → atombomba). Az előző példában a más szellemi termékekkel való visszaéles büntetett is megtalálhatjuk.	„Ne lopj!”	Fogalom meghatározás	Fogalomgyűjtő munkafüzet		
	B) <i>A köz-es magantulajdon fogalmának elkülönítése, tisztázása</i> Mi számít köztulajdonnak? Lopásnak minősül-e ennek eltulajdonítása? A köztulajdon a magantulajdonnal szemben a közosság, az állam tulajdonát kezezi. Mindenkié, tehát ezt sem szabad ellopni.			Fogalom-meghatározás	Fogalomgyűjtő munkafüzet	
	C) <i>A szellemi tulajdon fogalma</i> A szellemi tulajdon az ember szellemi tevékenységéből fakadó			Fogalom-meghatározás		

eredmény, szellemi alkotás, amely különleges jogi védelmet élvez. Ilyenek például a találmányok, a művészeti alkotások, szimbólumok, szlogenek stb. Bár ezek megjelenése gyakran tárgyi formához kötött, az ezekben levő szellemi, kreatív munka az, amit a jogrendszer védelemre jogosultnak tekint.			Fogalomgyűjtő munkafüzet	
<i>D) A plagium fogalma</i> Latin eredetű szó, a <i>plagiare</i> jelentése: 'gyermeket v. rabszolgát rabolni'; a plagium ma 'lopás' jelentésben használatos. Akkor szerintetek mit jelenthet az, hogy „plagizálni”? A plagium ma használatos értelemben: másvalaki önálló szellemi tulajdonának / termékeinek olyan módon történő eltulajdonítása, sajátként való feltüntetése, amely sérti / korlátozza az eredeti szerző jogait, érdekeit. De! Ez akkor bizonyítható, akkor tekinthető igazán plagiumnak, ha az eredeti szerző tudta és engedélye nélkül történik, és amennyiben az eredeti szerző biztosította magának a szerzői jogot, leved(et)te szellemi tulajdonát. Hogyan mondanátok ezt köznyelvi megfogalmazásban?	Ellopni, eltulajdonítani „Mas tollalval ekeskedik.”	Analogias következtetés fogalom meghatározás	Fogalomgyűjtő munkafüzet	
<i>E) A szerzői jog fogalma</i> a szerzői mű (pl. irodalmi, zenei alkotás, szoftver) alkotóját megillető védelem, amely biztosítja a szellemi tevékenység erkölcsi és anyagi megbecsülését is számára. A szerző az az ember (vagy emberek csoportja), aki a szerzői művet a saját szellemi tevékenységével, egyéni, eredeti jelleggel létrehozta. A szerzői jog megsértése jogi pereskedést von(hat) maga után. Bizonyára hallottatok, hogy nagyon sok, és rendszerint hosszan elhúzódó pereskedésre került már sor a szerzői jogok megvédésének érdekében. Tudnátok említeni néhányat?	Varható példák: zeneszámok, filmek, szakdolgozatok esete	általános ismeretek aktivizálása	Fogalomgyűjtő munkafüzet	Napi aktualitások behúzása az órára
3. A plágium fogalmának elkülönítése, egyértelműbbé tétele példák segítségével A) Mi számít plagiumnak? Mi nem? Miért? Az előzőleg megbeszéltek ismeretében indokoljátok meg, miért				

szamitanak plagiumnak / miért nem szamitanak annak a kovetkező példak! Hozzatok meg további hasonló példakat is! Igen: - Egy toplistara került zeneszám szövegeinek megváltoztatása után valaki az új szöveggel ellátott számot sajátjaként adja el. - Más által írt szakdolgozatot saját neven, sajátként adni ki. - A közös ezekben, hogy más tulajdonát a sajátként tüntetik fel, az eredeti - A példák száma a rendelkezésre álló idő függvényében csökkenthető vagy növelhető. A megtanult ismeretek - Irodalmi esszében, szakdolgozatban (stb.) más gondolatait szó szerint úgy idézni, felhasználni, hogy nem tüntetjük fel az eredeti szerzőt, hivatkozást, interneten való elérhetőséget. - Szoftverhamisítások. - Ismertté vált filmből egy másik rendező azonos címen futo, nagyon hasonló témájú filmsorozatot készít. Nem: - Egy ismert történetet valaki átír, átdolgoz, felismerhető módon változtatva meg az eredetit. - Egy műalkotárol más művészeti ágban készül alkotás. - Irodalmi műből film készül. - Azonos verscímek, de a versek szövege nem azonos. - Egy tankönyvben leírt megállapításokat idéz nem szó szerint a tanár / diák az órán, és nem említi a tankönyv szerzőjét. - Egy szerző úgy alkotja meg a művet, hogy más, ismert művekből „ollosza össze”, am a létrejött alkotás együttesen már más, új jelentést nyer. Az utóbbi példákna tehát nem plagium esete forog fenn, hanem inkább – fel- v. átdolgozás, újraköltés, parafrazis (=átírás, átfogalmazás) – adaptáció (alkalmazkodási folyamat, ti. más művészeti ághoz) – kompiláció (idegen forrásokból „szalanként” összerakni)	A közös ezekben, hogy más tulajdonát a sajátként tüntetik fel, az eredeti szerző jogait figyelmen kívül hagyják. A közös ezekben, hogy az eredeti művön felismerhető, határozott céllal való változtatás történt, az új mű már nem ugyanazt a jelentést hordozza, más hangsúlyoz.	A megtanult ismeretek felidézése, alkalmazása, logikai következtetések levonása új fogalmak megismerése		A példák száma a rendelkezésre álló idő függvényében csökkenthető vagy növelhető.

	B) Mikor, milyen esetekben nehéz megállapítani a plagium tényét? - Ha az eredeti szerző ismeretlen vagy nevtelen kivan maradni. Hogy nevezzük ezt idegen szóval? - Ha az eredeti szerző nem védte le a szellemi tulajdonát. Mi lehet ennek a legalapvetőbb módja? - Ha az eredeti szerző is már a kompiláció technikáját alkalmazta. - Ha otletről, szabadalomról van szó, nehéz eldönteni, hogy kinek a szerzői elsőseg. Mi ilyenkor a döntés alapja?	Anonim, anonimitás Nevenek feltüntetése. Az, hogy ki volt a gyorsabb a szabadalmaztatásban.	az előzetes ismeretek aktivizálása		
	4. Hogyan kerülhető el a plagizálás vádja? Mindezek alapján látható, hogy a plagizálás vádját, csapdáját mindenkinek el kell kerülni. Későbbi életpályán során ti is gyakran fogtok olyan helyzetbe kerülni, amikor önálló szellemi alkotást kell készítenetek, illetve más alkotásokat fogtok felhasználni a sajátotokhoz. Nevezetesen meg ilyen helyzeteket! Most tehát szedjük össze közösen, hogy milyen módokon lehet ezt körültekintően, a jogvitákat elkerülve megtenni, milyen szabályokat kell hozzá betartani! - Ha írásban készítünk egy önálló szellemi alkotást, olvashatóan mindig oda kell írni a teljes nevünket és a készítés dátumát. - Prezentáció készítésekor is minden diára célszerű kitenni a védjegyünket, saját logót készíteni. - Fontos felfedezés, találmány esetében minél előbb szabadalmaztatni kell, le kell védetni azt. - Targyak, műtargyak, műszaki cikkek, szoftverek stb. esetében a „Made by...”, Copyright ..., a márkanev kerüljön fel a termékre. - Minden tudományos jellegű írás (pl. pályaművek, tanulmányok, szakdolgozatok, monográfiák, kritikák stb.) készítésekor az írásmű végén pontosan fel kell tüntetni mindazon szakirodalom és információforrás adatait és fellelhetőséget, amelyet a műben felhasználtunk, idéztünk, ahonnan a nem önállóan megszülető gondolatok származtak. Hogy nevezzük ezt összefoglaló néven?	pl. esszé, házi dolgozat, szakdolgozat, tanulmány, kritika, tudományos cikk, szakkönyv Bibliográfia	Frontális munka, a tanulók által gyűjtött módszereket szükség esetén pontosítom, kiegészítem.		A tanulókat érintő példák gyűjtésével tesszük személyesé a tananyag elsajátításának motivációját.

	5. Az óra lezárása, értékelés Köszönöm a figyelmet és az órai munkatokat, a sok érdekes példát. Remélem, ezután mindig hasznosítani fogjátok a mai órán megtanultakat! A következő órán a hivatkozás, idézés, Bibliográfia-készítés pontos szabályaival fogunk megismerkedni. Az óra helyszíne az iskolai könyvtár lesz.		Lezárás, értékelés, visszajelzés a tanórán végzett munkáról, ezzel a későbbi motiváció előkészítése. A téma folytatásának előrevetítése.		

D) Mellékletek listája

osztfo1_szelltulved_fogalmak.docx

osztfo1_szelltulved_fogalmak_munkafuzet.docx

osztfo1_szelltulved_plagium_szovegek.docx

E) További források, bibliográfia

Fogalmak listája: http://www.sztnh.gov.hu/hivatalrol/IP_oktatas/tajekoztato_pedagogusoknak.pdf

Tájékoztató anyagok: http://www.sztnh.gov.hu/hivatalrol/IP_oktatas/informacio_pedagogusoknak.html